

”Myökin tarvitaan koulusosionomeja”

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK), Sosiaali- ja terveysala
2021
Maija Hauska ja Nico Pekonen

Tiivistelmä

Tekijät Hauska, Maija Pekonen, Nico	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2021
	Sivumäärä 35	
Työn nimi ”Myökin tarvitaan koulusosionomeja”		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää koulusosionomien työnkuvan tarpeellisuutta Lappeenrannan alueen peruskouluissa. Opinnäytetyössä tuodaan esiin kahden Lappeenrantalaisen peruskoulun henkilökunnan näkemyksiä koulusosionomin työnkuvan tarpeellisuudesta.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin koulussa tehtävää sosiaalityötä ja sitä ohjaavaa lainsäädäntöä, siirtymäprosessiin tarvittavaa tukea sekä sosionomin kompetensseja koulumaailmassa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin toteuttamalla kaksi Fokus-ryhmähaastattelua, joihin kutsuttiin oppilashuollon jäsenistä kootut moniammatilliset ryhmät. Haastattelut suoritettiin etäyhteyden avulla, paikalla oli yhteensä 11 opetushenkilöstön jäsentä. Haastatteluista kerätty aineisto analysoitiin teemoittelua käyttäen.</p> <p>Tutkimuksen mukaan koulusosionomin ydintehtävinä nähdään kaveri- ja tunnetaitojen vahvistaminen, kiusaamisen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy sekä ristiriitoihin puuttuminen. Vastausten mukaan varhainen tuki ja yhteisöllisyys tulisi olla vahvasti osana koulusosionomin arkea. Ja jotta koulukohtaiset erot pystyttäisiin huomiomaan mahdollisimman hyvin, tulisi työnkuvan olla melko joustava. Haastateltavat kokivat mahdollisuuden työskennellä koulusosionomin kanssa rikastuttavana ja tarpeellisena. Yksimielisesti voidaan sanoa, että tarvetta koulusosionomeille on.</p>		
Asiasanat Koulusosionomi, varhainen tuki, koulun sosiaalityö, siirtymäprosessi		

Abstract

Authors Hauska, Maija Pekonen, Nico	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 35	
Title of Publication “We need also a school counsellor”		
Name of Degree Bachelor of Social Service (UAS)		
Name, title and organization of the client		
Abstract <p>The purpose of our thesis was to clarify the job description of a Bachelor of Social Services in schools in the Lappeenranta area. Thesis brings out views of staff members from two schools in Lappeenranta in regards of the necessity of a Bachelor of Social Services job description.</p> <p>In the theoretical part of the thesis dealt with social work at school and the legislation governing it, support for the transition process, as well as school counsellor competencies in the school world. Thesis was carried out with two focus-group interviews, in which were invitees are groups of multi professionals composed from student care members. Interviews were conducted using a Teams connection. 11 Educational staff members were present at the interviews. The material collected from the interviews was analyzed thematically.</p> <p>According to this qualitative study a school counsellor’s core duties are seen as, improving friendship- and emotional skills, early intervention of bullying and exclusion and addressing conflicts. According to the answers early support and communality should be strongly part of the everyday life of school counsellors. And to take school-specific differences into account as far as possible the job description should be quite flexible. The interviewees felt the opportunity to work with a school counsellor enriching and necessary. It can be said unanimously that there is a need for a school counsellor.</p>		
Keywords School counsellor, early support, school social work, transition process		

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Koulun sosiaalityö.....	6
3	Koulusosionomi	9
4	Tuki siirtymäprosessissa.....	12
5	Varhainen tuki.....	13
6	Koulusosionomin työnkuva valtakunnallisesti tutkittuna	16
7	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	17
8	Haastatteluiden toteutus	18
8.1	Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu sekä analysointi	18
8.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	20
9	Haastatteluiden tulokset.....	21
9.1	Koulusosionomin työnkuva esiopetuksen ja alkuopetuksen näkökulmasta	21
9.2	Koulusosionomin työnkuvan tarve Lappeenrannan alueen kouluissa	21
9.3	Toiveita koulusosionomin työnkuvalta	22
9.4	Yhteistyö koulusosionomin kanssa	25
10	Johtopäätökset	27
11	Pohdinta	28
	Lähteet	30

Liitteet

Liite 1. Haastattelun saatekirje

Liite 2. Haastattelun teemat

Liite 3. Koulusosionomi posterit

1 Johdanto

Perusopetuksen tarkoituksena on varmistaa tasa-arvoinen koulutus ja luoda hyvät mahdollisuudet oppilaiden kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle. Perusopetus edistää hyvinvointia, tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen ja vahvistaa aktiivista toimijuutta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan koulusosionomin työnkuvan alueellista tarvetta Lappeenrannassa. Tämän lisäksi koemme tärkeäksi tuoda näkyväksi koulusosionomin työnkuvan koulumaailmassa. Aihe on yhteiskunnallisella tasolla merkityksellinen, etenkin tällä hetkellä. Korona-aika on osoittanut, että koululla on moniulotteinen vaikutus lapsen ja heidän perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta.

Koulusosionomi toimii koulussa kasvatuksen, koulutuksen ja sosiaalisen puolen rajapinnoilla (Helminen 2016). Koulusosionomin työ on matalankynnyksen toimintaa, joka painottuu lasten monimuotoiseen tukemiseen. Työn ytimenä ovat ryhmänohjaustaidot ja ennaltaehkäisevä työ sekä sosiaalipedagoginen työote. Oppilaiden kokonaisvaltaisessa ohjauksessa oppilas huomioidaan kokonaisuutena, johon sisältyy esimerkiksi kasvuolosuhteet ja perhetilanne (Ahonen & Matilainen 2019). Koulusosionomin kompetenssit nähdään vahvuutena oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa. Koulusosionomi voi toimia oppilashuollon moniammatillisessa tiimissä, jonka keskiössä ennaltaehkäisevä työ vahvasti on. Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen nähdään edistävän oppilaiden hyvinvointia ja parantavan opetuksen laatua.

Instituutiona koulu nähdään perinteikkäänä ja muutokset rakenteissa tapahtuvat hitaasti. Koulusosionomeja on nähty kouluissa jo vuosia erilaisissa hankkeissa. Hankkeista huolimatta koulusosionomin työnkuvan vakiintuminen on jäänyt puolitiehen ja se vaati tarkennusta. Työnkuvan olemassaolosta ei monella ole edes tietoa, ja työnkuva etsii vielä paikkaansa koulumaailmassa. Kangasniemen (2020) opinnäytetyössä *Joku viisas tän on keksinyt*, nousi esiin, että aihetta tulisi tutkia lisää laajemmalla aineistolla myös alakoulun puolelta. (Kangasniemi 2020.)

Opinnäytetyön haastattelut toteutetaan yhteistyössä kahden Lappeenrantalaisen koulun kanssa. Tavoitteenamme on tuottaa laadullista tietoa koulusosionomin työnkuvasta, jota voimme yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa hyödyntää tulevaisuudessa.

2 Koulun sosiaalityö

Koulun sosiaalityön nähdään olevan sidoksissa omaan aikaansa ja sen ilmiöihin, siinä on vahvasti läsnä yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Koulussa toteutuvan sosiaalityön juuret ovat Yhdysvalloissa, jossa 1900-luvun alkupuolella koulu nähtiin sosiaalityön toimintaympäristönä ja etenkin työskentelyä perheiden kanssa pidettiin merkittävänä. (Miettinen & Raassina 2016.)

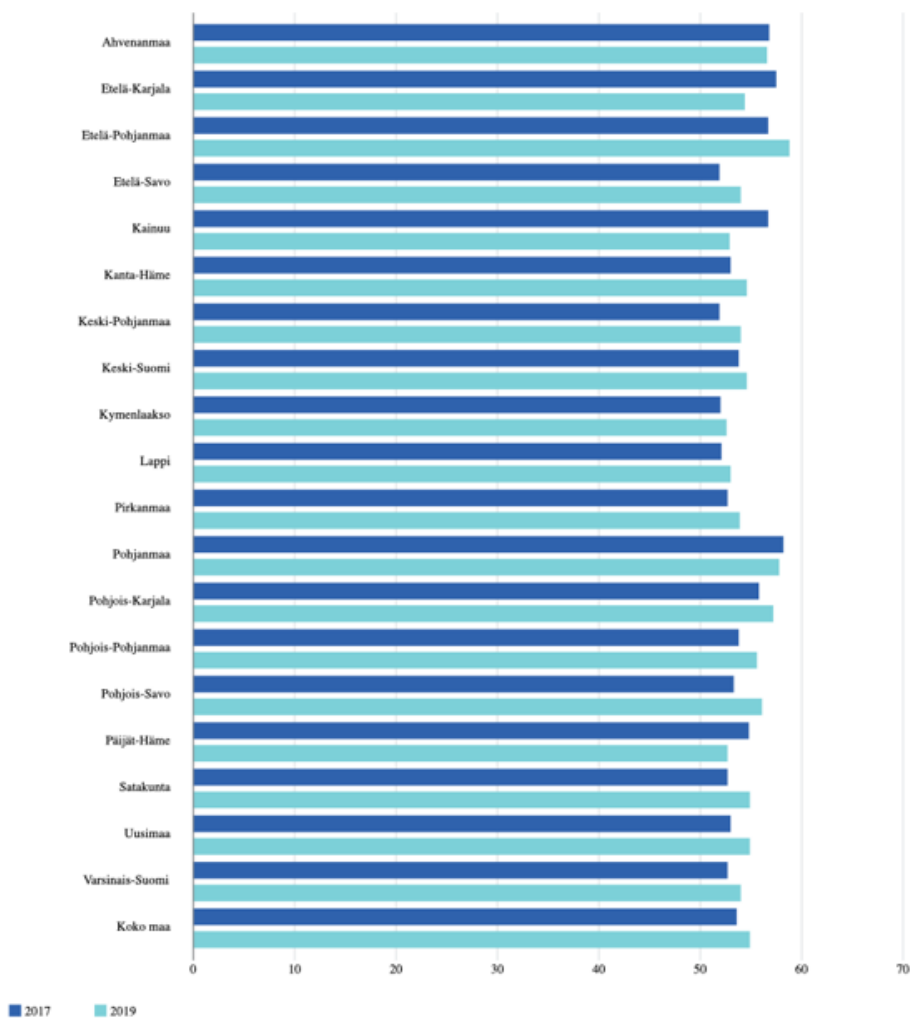
Koulun sosiaalityö on matalan kynnyksen toimintaa, joka ennalta ehkäisee kouluikäisten ongelmien kasaantumista. Tavoitteena koulun sosiaalityölle nähdään oppilaiden osallisuuden lisääminen. Kuraattorin työ painottuu korjaavan lastensuojelutyöhön, kun taas koulusosionomin työn paino on ensisijaisesti lasten tukeminen. Työtä määrittävät lait, jotka painottavat koulunkäynnin ja oppimisen tuen ennaltaehkäisevää ja joustavaa luonnetta. Koulun sosiaalityö nähdään vähemmän leimaavaksi kuin vastaavat muut palvelut. (Helminen 2016, 71–74.)

Kouluissa tehtävän sosiaaliohjauksen konteksti sijoittuu kunnan sivistystoimeen ja sitä ohjaa sekä koulu- että sosiaalilainsäädäntö. Sosiaaliohjaukselle on tarve, jos oppilaan osallisuus vaarantuu koulussa. (Helminen 2016, 72.) Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee sosiaaliohjauksen tavoitteeksi yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.

Koulu on lapsille kehitysympäristö, joka tarjoaa mahdollisuuden oppia oppituntien ulkopuolellakin, esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen malleja sekä tietoa yhteiskunnan toiminnasta ja odotuksista (Hietanen 2021). Sosiaalityölle koulu on luontainen ympäristö varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisevään työotteeseen, vastaan tulevissa haasteissa. Siellä koko ikäluokka on helposti tavattavissa, jolloin koulun sosiaalityölle tarjoutuu paljon mahdollisuuksia nimenomaan varhaiseen tukemiseen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn esimerkiksi välitunneilla. (Miettinen & Raassina 2016.)

Suomessa yksinäisyyttä kokee joka kymmenes nuori. Yksinäisyyden kokemus on yleisempää tytöillä kuin pojilla. Perusopetuksen 4.-5. luokkalaisista vain puolet kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä. Nähdäänkin, että kouluyhteisöön kiinnittymisessä ja oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksissa on kehittämistarpeita. (THL 2021.) Tähän tarpeeseen voitaisiin vastata koulusosionomeilla, jotka tukevat oppilaiden osallisuutta ja kiinnittymistä kouluyhteisöön.

Perusopetuksen neljännen ja viidennen luokka-asteen oppilaat ovat olleet mukana kouluterveyskyselyissä vuodesta 2017, kysely toteutetaan joka toinen vuosi. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan Etelä-Karjalan alueen 4.-5. luokkalaisista 57,5 % oli erittäin tyytyväisiä elämäänsä. (THL 2019.) Kuvassa 1. Kouluterveyskyselyn aluevertailussa käy ilmi, että elämäänsä erittäin tyytyväisten osuus oli laskenut 3,1% vuonna 2019.

Kuva 1. Aluevertailu, perusopetus 4. ja 5. luokka (THL 2019)

Opetusalan ammattijärjestön (OAJ:n) koulutuspolitiikan ajankohtaiskatsauksen mukaan Suomessa on tällä hetkellä 69 000 syrjäytynyttä nuorta. Yhden syrjäytyneen nuoren kustannukset yhteiskunnalle on 20 000 € joka vuosi. (Lahtinen 2021, 6.) Syrjäytymisen taustalta on huomattu, että lapset eivät ole onnistuneet saamaan palveluista apua, silloin kun ongelmat ovat olleet vielä pieniä. He tarvitsevat tunnetta kuulumisesta yhteisöön, itseluottamuksen vahvistamista ja arvostetuksi tulemisesta. (Paananen 2018.)

Onkin tärkeää, että lasten toimijuutta vahvistetaan ja tuetaan, sillä lasten taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Vastavuoroinen vuorovaikutus nähdään todella tärkeänä yhteisöllisyyden kannalta. Myös lapsen negatiiviset tunteet tulee kohdata ja käsitellä yhdessä lapsen kanssa. Aikuisen tehtävänä on mahdollistaa lapselle parempi mieli ja onnistumisen kokemuksia. (Hietanen 2021.)

3 Koulusosionomi

Koulusosionomin työ nähdään ennaltaehkäisevänä matalan kynnyksen sosiaalityönä. Työn tarkoitus on välttää lastensuojelun raskaampia toimenpiteitä. Koulusosionomi tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, joka yltää myös lasten koteihin. Koulusosionomi toimii koulu yhteisössä pienryhmissä ja myös koko luokan mukana. Koulusosionomin työnkuvan nähdään lisäävän myös koko koulun yhteisöllisyyttä. Koulusosionomi on sosiaalialan ammattilainen, joka työskentelee kouluissa opettajan rinnalla sekä toimii moniammatillisessa tiimissä muiden lasten asioita hoitavien ammattilaisten kanssa. Koulusosionomi tukee oppilaiden arjen hallintaa sekä vanhempien osallisuutta heidän lastensa koulunkäyntiin. (Kettunen 2018.)

Koulusosionomin työssä pedagogiikka ja sosiaalipedagogiikka kulkevat käsikädessä. Sosiaalipedagogiikka tuo työhön teoriapohjaa, joka tuo painopisteen yksilöiden ja yhteisöjen vuorovaikutukseen. (Ahonen & Matilainen 2019.) Jokinen (2020) tuo esiin tuoreessa opinäytetyössään Koulusosionomi osana koulu yhteisöä, että kouluihin tarvitaan aikuista, jolla on aikaa pysähtyä, kohdata ja kuunnella lapsia. Koulusosionomin työn tuloksellisuutta voidaan mitata oppilaiden koulunkäynnin tuloksilla ja sujuvuudella (Helminen 2016).

Sosionomin kompetenssit koulussa

Koulusosionomi toimii sosiaalialan arvojen, ihmis- ja perusoikeussäädösten ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Hän edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Koulusosionomi tukee yksilöiden kasvua ja kehitystä sekä vahvistaa perheenjäsenten keskinäisiä suhteita. Hän tuntee myös sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujärjestelmät yksityisellä, julkisella ja kolmannella sektorilla sekä taitaa sosiaaliohjauksen. (DIAK 2016.)

Koulusosionomin osaaminen ja ymmärrys perheiden mahdollisista monialaisista haasteista nähdään yhtenä koulusosionomin vahvuutena (Kettunen 2018). Sosionomin koulutus luo pohjan yksilön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen, huomioiden myös kasvuolot ja perhetilanteen sekä vapaa-ajan esimerkiksi harrastukset. Erityisen tarpeellisena koulusosionomin työ nähdään perusopetuksen alkupäässä, ensimmäisellä ja toisella luokalla (Talentia-lehti 2018).

Sosiaalialan ammattihenkilönä koulusosionomi puolustaa asiakkaidensa oikeuksia ja on kykenevä samaan aikaan kyseenalaistamaan omaa ammatillista toimintaansa. Koulusosionomi osaa ottaa huomioon myös ammattieettisestä näkökulmasta kohtuutta, oikeudenmukaisuutta sekä tarkoituksenmukaisuutta. (Talentia 2018.)

Koulu sosionomin työkenttänä

Koulu ympäristönä tarjoaa koulusosionomille mahdollisuuden tukea ja havainnoida lapsia, heille luontaisessa ympäristössä. Koulusosionomin rooli oppilashuollon jäsenenä mahdollistaa entistäkin monipuolisemman tuen kouluissa. Kettunen (2018) painottaa kirjoituksessaan, että mitä vahvemmin perhetyötä tehdään koulusta käsin, sitä paremmin kodin on mahdollista saada avohuollon ohjausta ja tukea.

Koulu tarjoaa mahdollisuuden kuulua yhteisöön ja yhteisöllisyyden tukeminen onkin yksi koulusosionomin työtehtävistä. Lasten toimiessa yhdessä muiden kanssa hän oppii tietojen ja taitojen lisäksi ymmärtämään kuka hän on suhteessa toisiin ihmisiin. (Hujala & Turja 2017, 36.)

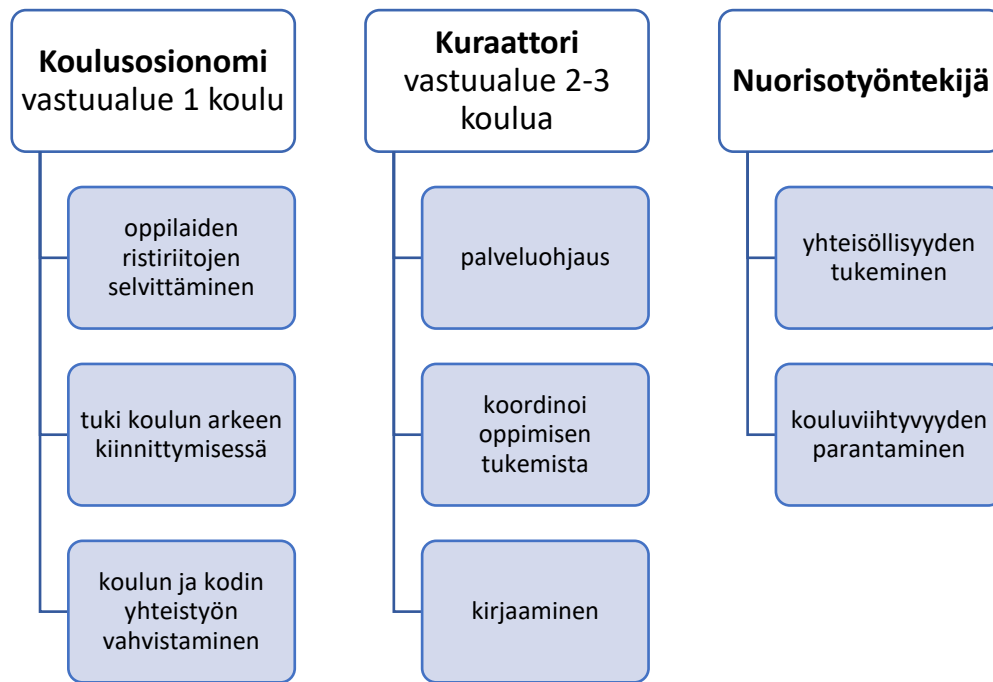
Erilaisten hankkeiden kautta kouluissa on kokeiltu sosionomeja ja heidän tarpeellisuuttaan. Tulokset ovat olleet positiivisia, niin koulujen, oppilaiden kuin oppilashuollon henkilöstönkin näkökulmasta. Myös ryhmäkoot ovat suuria ja samassa luokassa on erilaisia oppijoita. Sosionomin tuki koulussa voi vastata tähän haasteeseen. THL:n mukaan kuraattorilla on keskimäärin 875 oppilasta ja koulun tarpeisiin nähden resurssit ovat riittämättömät. (Forss-Pennanen 2020.)

Sosionomi (AMK ja ylempi AMK) voi työskennellä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013) mukaan koululla kuraattorina, koulusosionomina, kasvatusohjaajana tai sosiaaliohjaajana (Helminen 2016, 72). Nimikkeitä koulusosionomin lisäksi voi olla esimerkiksi hyvinvointi valmentaja tai koutsi.

Kouluilla työskenteleekin useita sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia kuten esimerkiksi, kuraattori, psyykkari (psykiatrinen sairaanhoitaja), terveydenhoitaja ja nuorisotyöntekijä. Kaikille on oma työnkuva ja ne kulkevat hieman lomittain ja osittain päällekkäin siksi olisikin todella tärkeää selkeyttää kaikki eri nimikkeiden työtehtävät. Kaikille ammattiryhmille ja työnkuville on kouluilla kuitenkin selkeä tarve.

Koulusosionomin työnkuvassa korostuu koulun ja kodin välisen yhteistyön vahvistaminen ja kouluun kiinnittymisen tukeminen. Kun taas kuraattori koordinoi yhteistyötä koulun oppimisen tukemisen ja yhteistyötahojen välillä. Nuorisotyöntekijän työnkuvassa korostuvat yhteisöllisyyden tukeminen ja koulu viihtyvyyden parantaminen. Kouluissa työskentelevien nuorisotyöntekijöiden työnkuvaa ei ole rajattu tarkasti, jonka vuoksi heille tarjoutuu mahdollisuus vastata monenlaisiin tarpeisiin nopeasti (Miettinen & Raassina 2016). Koulusosionomin ja kuraattorin työnkuva eroaa myös oppilasmäärällä, sillä koulusosionomi työskentelee vain yhdellä koululla, kun taas kuraattoreilla on normaalisti 2-3 koulua vastuullaan. Lisäksi eroavaisuuksina voidaan nähdä vastuujao (Kuvio 1). Koulukuraattorin vastuuksi luetaan

kirjaaminen, kun taas koulusosionomin vastuuksi nähdään oppilaiden ristiriitatilanteiden selvittely ja yhteisöllinen työ. (Hietanen 2021.) Kuraattorilla on lain mukaan kelpoisuusvaatimuksena ammattilaisen kelpoisuusvaatimuksen 272/2005 mukainen kelpoisuus (Laki sosiaalihuollon ammattilaisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Jolla tarkoitetaan sosiaalialalle pätevää sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa.

Kuvio 1. Koulusosionomin, kuraattorin ja nuorisotyöntekijän vastuujao

4 Tuki siirtymäprosessissa

Lapsen siirtymistä kodista tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen pidetään yhtenä merkittävimmistä siirtymäprosesseista lapsen elämässä. Lapsi tarvitsee henkilöstön sekä vanhemman tukea esikouluun siirryttäessä, sillä lapsi kohtaa muutoksia roolissaan lapsena sekä toimintaympäristössään. (Hujala & Turja 2017, 88–89.) Varhaiskasvatuksen ja vanhempien välinen yhteistyö nähdäänkin ensiarvoisen merkittävänä. Varhaiskasvatuksen merkitys korostuu etenkin siirtymäprosessin aikaan. Turun kaupunki uutisoi artikkelissaan 2018 kuinka OECD:n ja PISA-testien tulosten mukaan on todettu, että varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset oppivat jo varhaislapsuudessa ottamaan muut huomioon ja toimimaan ryhmässä ja heidän on todettu kouluttautuvan pidemmälle. Lapsen ollessa hoidossa tarjoutuu huoltajille mahdollisuus osallistua työelämään ja tämä mahdollistaa huoltajille paremmat resurssit lapsensa tukemiseen myöhemmin. (Turku 2018.)

Siirtymissä lapsen valmiuksia usein arvioidaan, esimerkiksi valmiutena mennä isompien ryhmään, tai lapsen koulukypsyytenä. Valmiutta pystytään tarkastelemaan myös toimintatapojen tai -ympäristön joustavuutena: miten huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet tai miten se sopeutuu lasten vaihteleviin tarpeisiin. (Opetushallitus 2013.) Siirtymäprosessin sujumuuteen esiopetuksesta kouluun vaikuttaa toki myös, onko lapsella aiemmin tutuksi tulleita kavereita samalla luokalla. Tämä helpottaa lapsen sopeutumista uuteen ympäristöön ja auttaa tutustumaan myös muihin lapsiin. Kun lapsella on tukiverkostona myös ystäviä (vertaistukea) siirtymäprosessi koetaan turvallisemmaksi ja sujuvammaksi. Tässä korostuukin vertaissuhteiden tärkeys ja aikuisen rooli näiden tukemisessa sekä vahvistamisessa.

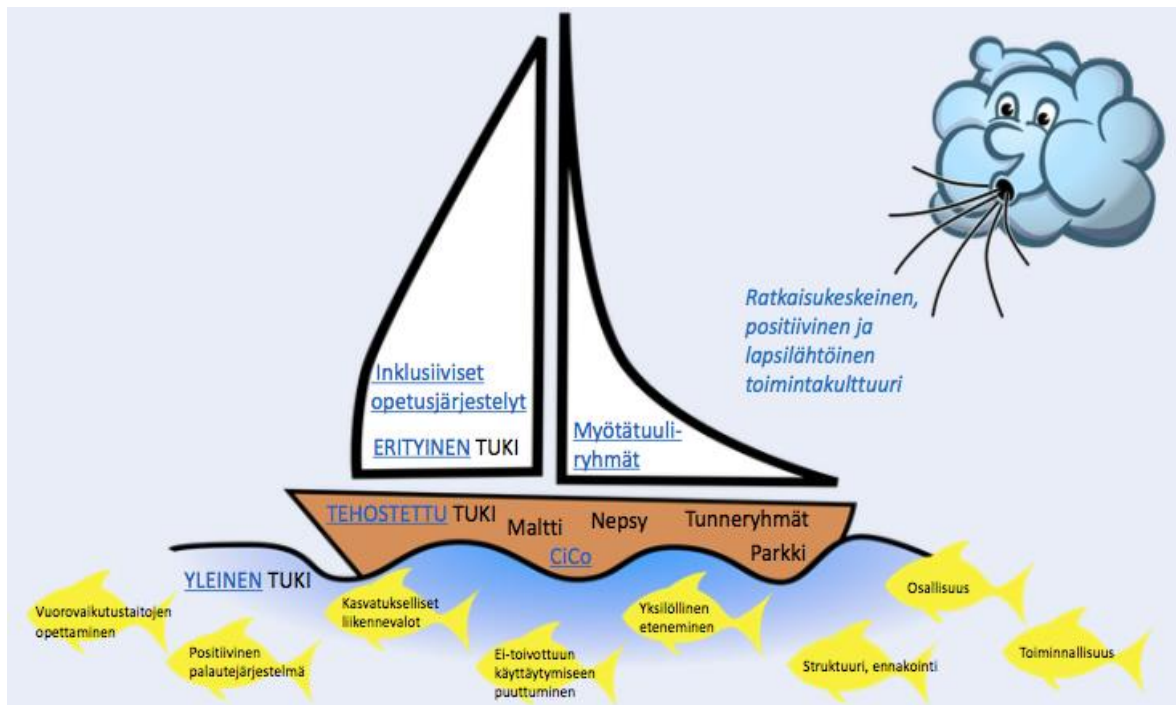
Esiopetuksesta peruskouluun siirtyminen on ilmiönä merkittävä etappi lasten elämässä. Siirtymäprosessiin vaikuttaa suuresti tuleeko lapsi suoraan esiopetukseen kotoa vai varhaiskasvatuksen lapsiryhmästä. Kotiympäristön säännöt ja käytännöt voivat erota paljon esiopetuksen vastaavista. (Hujala & Turja 2017, 89.)

Vuonna 2015 esiopetuksesta tuli velvoittavaa kaikille Suomessa asuville 6- vuotiaille. Elokuussa 2021 alkoi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu, joka on osa opetus- ja kulttuuriministeriön Oikeus oppia- kehittämisohjelmaa. Siihen valittiin satunnaisotannalla kuntia kaksivuotisen esiopetuksen kokeilulain (1046/2020) mukaisesti. Kunnat eivät siis voineet hakea siihen itse, 105 kuntaa järjestää kaksivuotista esiopetusta, Lappeenranta on yksi näistä kunnista. Kokeilun tavoitteena on mm. vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen vaikuttavuutta ja laatua sekä selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

5 Varhainen tuki

Varhaisessa tuessa pyritään tunnistamaan ongelmatilanteet mahdollisimman ennakoivasti esimerkiksi syrjäytymisen, kiusaamistilanteiden, oppimisvaikeuksien ja sosiaalisten suhteiden haasteiden estämiseksi. Koulusosionomin työkuvalle varhainen tuki toimii lähtökohdana. (Nieminen & Turunen 2015.) Oppilaalla on oikeus riittävään tukeen heti oppimisen tai koulunkäynnin haasteiden ilmetessä. Kouluissa opetuksessa annettava tuki nähdään ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä.

Vuonna 2011 perusopetuksessa on otettu käyttöön kolmiportainen tuki, jossa tuen määrä ja toimintatapa määräytyy tarpeen mukaan. (Helminen 2016, 71–73.) Erilaisten oppimisvaikeuksien ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen on erityisen tärkeää koulutyössä, jotta pystytään tarjoamaan oikeanlaista ja riittävää tukea lapselle. Lapsen tuen tarpeita täytyy arvioida jatkuvasti. Myös vanhemmat ovat tärkeässä osassa ja heidän kanssaan tehdäänkin yhteistyötä, kun selvitetään lapsen tuen tarpeita sekä suunnittelun ja onnistuneen toteutuksen kannalta. Jos tuen tarve oppilaalla muuttuu, tuen portailla liikutaan silloisen tarpeen mukaan. (Opetushallitus 2021a.) Kuvassa 2 esimerkkejä toimintatavoista, joilla voidaan tukea lapsen oppimista ja kasvua.

Kuva 2. Kolmiportainen tuki (Oppimaa)

Inklusiivinen opetus pyrkii yhteenkuuluvuuteen, että kaikki luokan oppilaat ovat tasavertaisia tuen tarpeineen ja tukimuotoineen. Toimintatavassa oppilaat kuuluvat samaan ryhmään ja näin ollen jokaiselle oppilaalle taataan ryhmän sisällä mahdollisuus tuen saantiin. Inklusiivisessa opetuksessa tukea tarvitsevalle oppilaalle tulee tunne, että häntä arvostetaan omana itsenään. (Saviluoto & Toropainen 2021.)

Oppilas ja- opiskelijahuoltolaissa (2013/1287) on säädetty, että oppilashuolto tulisi toteuttaa ensisijaisesti ennaltaehkäisevästi. Painopistettä siirretään siis enenevässä määrin varhaiseen tukeen. Laadukkaalla perusopetuksella eli tehokkaalla kasvun ja oppimisen tuella koetetaan vähentää tehostetun ja erityisen tuen tarvetta. Oppilaan saama tuki on suunnitelmallista ja sitä on toteuttamassa moniammatillinen tiimi, joka koostuu opetuksen ja oppilashuollon henkilöstöstä. (Miettinen & Raassina 2016.) Oppilashuollon moniammatilliseen tiimiin kuuluu mm. koulukuraattori, koulupsykologi, terveydenhoitaja, rehtori, opettaja, erityisopettaja ja koulusosionomi (Kuvio 2).

Kuvio 2. Oppilashuollon moniammatillinen tiimi

Perusopetuksen opetussuunnitelman 2014 tarkoitus on taata tasa-arvoinen mahdollisuus oppimiseen lasten eri lähtökohdista huolimatta. Sen pohjalta tehdään paikalliset perusopetuksen opetussuunnitelmat, joissa päätetään esimerkiksi oppilaiden ja huoltajien osallisuudesta toimintakulttuurin kehittämässä.

Kouluissa tehtävälle perhetyölle ei ole vielä tarkkaa lain määrittelemää kuvausta. Sosiaalihuolto lain (1301/2014) mukaan *perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi* (Sosiaalihuolto laki 1301/2014). Yhteistyö perheiden kanssa alkaa aina tilanteen arvioimisesta. Yleensä tuen tarve havaitaan poissaoloista, motivaation puutoksesta, sitoutumattomuudesta tai levottomuudesta, joihin kaivataan enemmän sosiaalista kuin pedagogista tukea. (Miettinen & Raassina 2016.)

Perheisiin tehtävän sosiaalityön merkitys voimistuu etenkin näin korona aikana. Perheissä kaivataan tukea arjen sujuvuuteen esimerkiksi kouluun lähtemiseen. Vanhemmuuden tukeminen nähdään todella arvokkaana ja ajankohtaisena tehtävänä. Koulun ja kodin yhteistyön lähtökohtana on oppilaan turvallinen ja hyvä arki sekä opiskelumotivaation ja oppimistavoitteen tukeminen. Yhteisvastuullisen kasvatustyön tulee pohjautua yhteiseen arvopohdintaan. Vuorovaikutteinen ja avoin toimintakulttuuri edistää yhteisvastuullista kasvatusta. (Opetushallitus 2021b.) Tiivis ja laadukas keskustelu yhteys koulun ja kodin välillä helpottaa asioiden hoitamista myös haastavissa tilanteissa. Yhteistyön merkitys korostuu erityisesti siirtymävaiheissa eli nivelvaiheissa esimerkiksi esiopetuksesta kouluun siirryttäessä. (OAJ 2020.)

6 Koulusosionomin työnkuva valtakunnallisesti tutkittuna

Aihe on todella ajankohtainen valtakunnallisesti ja sitä tutkitaan jatkuvasti lisää. Aiheesta on tehty useampia opinnäytetöitä, joissa tarkastellaan koulusosionomien työnkuvaa ja merkitystä. Törrö (2018) on kirjoittanut opinnäytetyön Mikä ihmeen koulusosionomi? Tämä työ keskittyy Tampereella Tiimikoulu- hankkeesta kerättyyn tietoon koulusosionomin työnkuvasta ja tarpeellisuudesta. Tässä opinnäytetyössä nousee esiin myös uusien tutkimuksien tarpeellisuus.

Nieminen ja Turunen (2015) ovat tehneet opinnäytetyön Koulusosionomi oppilaan äänen kuulijana. Tämän työn laadullisessa tutkimuksessa on lähetty kyselylomake 13 koulusosionomille. Kyselyyn vastanneille järjestettiin myös ryhmähaastattelu, johon osallistui yhdeksän heistä. Päätehtävänä opinnäytetyöllä on koulusosionomien ja vastaavaa toimea tekevien työtehtävän selkeyttäminen.

Miettinen ja Raassina (2016) ovat tutkineet Ennaltaehkäisevää sosiaalityötä koulussa: Koulusosionomi kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Tässä työssä tarkastellaan muun muassa, kuinka työtä kehitellään ja miten tärkeänä se nähdään tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä sekä puolistrukturoitua ryhmähaastattelua. Työn tuloksista kävi ilmi, että koulun sosiaalityö koetaan erittäin tärkeäksi oppilaiden ja heidän perheidensä hyvinvoinnin kannalta.

Ahonen ja Matilainen (2019) tarkastelevat opinnäytetyössään koulusosionomin työnkuvaa ja tämän vakiintumisen haasteita oppilashuollon näkökulmasta Helsingin alueella. Opinnäytetyötä varten on haastateltu oppilashuollon jäsenistä koottuja ryhmiä, kolmen eri yläasteen koulusta. Haastattelumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua haastattelua. Tämän työn tuloksista nousee esiin oppilaiden tarve aikuisille, jotka näkyvät ja kuuluvat oppilaiden arkeen kouluissa, oppituntien ulkopuolella. Yhdeksi edellytykseksi koulusosionomin työnkuvan vakiintumiselle nähdään työnkuvan määrittely.

Jokinen (2020) on kirjoittanut opinnäytetyön Koulusosionomi osana kouluyhteisöä. Opinnäytetyössä tarkastellaan koulusosionomien työnkuvan kehittymistä Tampereella. Työn tarkoitus oli selvittää koulusosionomin nykyiset työtehtävät ja antaa tietoa toimeksiantajalle, jotta työnkuvaa voidaan kehittää. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin avoimella kyselylomakkeella ja aineiston analyysi tehtiin puolestaan teemoittelulla. Tuloksista kävi ilmi, että tärkeimmäksi työtehtäväksi nousi oppilaiden arjen tukeminen yksilö- ja yhteistyöskentelynä. Koulusosionomit ovat tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa koulun tarpeiden mukaisesti.

7 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä kahden Lappeenrantalaisen koulun kanssa. Teimme koulusosionomiharjoittelut kyseisissä kouluissa, joiden myötä toimme koulusosionomin työnkuva esille kouluissa. Haastateltavat tekivät kanssamme yhteistyötä harjoitteluidemme ajan.

Opinnäytetyömme tarkoitus oli tuoda koulusosionomin työnkuva näkyväksi Etelä-Karjalan alueella ja selvittää koulusosionomin tarpeellisuus alueen kouluissa. Tutkimustuloksen voimme mahdollisesti esittää Lappeenrannan opetustoimelle. Saatu tulos toimii toivottavasti tukena koulusosionomien työpaikkojen luomiseen Etelä-Karjalassa. Opinnäytetyösämme keskityimme kahteen ilmiöstä nousevaan tutkimusongelmaan.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

Onko koulusosionomeille tarvetta Lappeenrannan alueen kouluissa?

Millaisena opetushenkilöstö ja oppilashuollon henkilökunta näkevät koulusosionomin työnkuvan?

8 Haastatteluiden toteutus

Toteutimme haastattelut yhteistyökoulujen kanssa etäyhteyden välityksellä. Haastattelut kestivät puolesta tunnista - tuntiin. Osallistujia oli yhteensä 11 heistä 5 oli ammatiltaan luokanopettajia, 2 koulunkäynnin ohjaajia, 2 rehtoria, erityisopettaja ja laaja-alainen erityisopettaja. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollisti vastaajille vapaan mahdollisuuden kertoa laajemmin aiheesta. Osa haastattelun kysymyksiin tulleista vastauksista vastasi jo useampaan kysymykseen kerralla. Haastateltavien vastauksia on hieman muokattu, jotta vastauksesta tulisi selkeämpi. Muokkaamisella tarkoitamme esimerkiksi täytesanojen, kuten ”niinku” tai ”tuota” sanojen poistamista, myös keskenjäävät tavut tai yksittäiset äännähdykset on jätetty pois (Tietoarkisto). Muokkaamisen tarkoitus ei ole ollut muuttaa haastateltavien vastauksia vaan tehdä niistä helpommin luettavaa ja ymmärrettävää.

8.1 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu sekä analysointi

Valitsimme tutkimusotteeksi laadullisen tutkimuksen, sillä tutkittavasta ilmiöstä ei ole aiempaa tutkimustietoa. Lappeenrannassa ei toimi vielä koulusosionomeja. Tarkoituksemme on tuottaa laadullista tietoa tutkittavasta ilmiöstä, jota voimme yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa hyödyntää tulevaisuudessa.

Päädyimme teemahaastatteluun, koska ryhmä koostui alansa ammattilaisista. Ammatillaiset pystyivät nostamaan teemoista esiin osatekijöitä, jotka auttoivat selventämään tutkimusongelmaa. Tämä mahdollisti laajemman keskustelun ilmiön ympärillä. Teema on itse kysymystä laajempi ja mahdollistaa siksi ilmiöstä keskustelun laajemmin (Kananen 2014, 73-76.) Teemahaastattelulla pystyimme tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja löytämään vastauksia erilaisiin ongelmiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Ryhmähaastatteluun kutsuimme oppilashuollon ja opetushenkilöstön työntekijöistä kootun moniammatillisen asiantuntijaryhmän. Ryhmähaastattelu toteutettiin etäyhteyden välityksellä, sillä tämänhetkinen koronatilanne niin vaati. Esitimme ryhmähaastatteluissa tutkimusteemat, jotka lähetimme haastateltaville etukäteen. Teemoissamme tuli huomioida aihepiiri siten, että vastaajat pystyivät antamaan vastauksiaan esiopetuksen ja alkuopetuksen näkökulmasta. Nauhoitimme haastattelut, jotka litteroimme tekstimuotoon peruslitterointia noudattaen. Perehdyimme tekstiin huolellisesti, jotta saimme tuntuman aineistoomme. Tarkastelimme saatua aineistoa tutkimusongelmamme kautta. Kokosimme aineistosta ne tekstikokonaisuudet, jotka vastasivat tutkimusongelmaamme.

Saatekirjeen (Liite 1) mukana lähetimme haastatteluryhmille Mie koulusosionomina posterin (Liite 3), jossa kertosimme koulusosionomin työnkuvan ydintehtävät ja sosionomin kompetenssit koulutyössä. Liitteen tarkoituksena oli tuoda koko kouluyhteisölle näkyväksi koulusosionomin työnkuva sekä herätellä keskustelua koulusosionomin roolista työyhteisössä.

Analyysimenetelmäksi valitsimme teemoittelun, sillä sisällöllä on määrää suurempi merkitys opinnäytetyömme kannalta (Kananen, 2014, 73-76). Tutkimusteemamme koostuvat esiinnousevasta tutkimusongelmasta.

Jaoimme teemat neljään pääteemaan:

1. Millaisena näet koulusosionomin työnkuvan esiopetuksen ja alkuopetuksen näkökulmasta?
2. Millaisena näet koulusosionomin työnkuvan tarpeen Lappeenrannan alueen kouluissa?
3. Mitä toivoisit koulusosionomin työnkuvalta?
4. Millaisena näet mahdollisuuden työskennellä yhteistyössä koulusosionomin kanssa?

Aineiston analyysimme luokitteli aineistoa eri teemojen ja aiheiden perusteella sekä tiivistä saamamme tietoa. Aineisto analysoitiin neljään ala teemaan, jotka pohjautuvat tutkimuskysymyksiimme. Taulukossa 1. kuvaamme, kuinka luokittelimme aineistoa teemoittain.

Alateema	Vastauksia	Kysymys
Siirtymäprosessi	Esiopetukseen voi tulla lapsi, jolla on oppimisen tai kodin tuomia haasteita, joita ei olla aiemmin havaittu. Oppilaan kouluviihtyvyyden parantaminen	Millaisena näet koulusosionomin työnkuvan esiopetuksen ja alkuopetuksen näkökulmasta?
Tarve	Alueellisesti koulusosionomilla voi olla työnkuvan eroja, kulttuurilliset haasteet	Millaisena näet koulusosionomin työnkuvan tarpeen Lappeenrannan alueen kouluissa?
Työnkuva	Matalan kynnyksen apu, läsnä, kaveri, parempi yhteys koulun ja kodin välille	Mitä toivoisit koulusosionomin työnkuvalta?
Yhteistyö	"Rikkautena", uusia näkökulmia lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, yhteistyö eri ammattilaisten kanssa	Millaisena näet mahdollisuuden työskennellä yhteistyössä koulusosionomin kanssa?

Taulukko 1. Opetushenkilöstön näkemyksiä koulusosionomista

Analyysin avulla aineistomme informaatioarvo lisääntyi. Reflektoimme yhdessä niin analyysin tekoa kuin aineistosta esiin nousseita asioita. Aineiston tulokset kirjoitimme auki analyysin ja teemoittelun pohjalta.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettiset kysymykset

Haastatteluun osallistui kahden eri alakoulun henkilökuntaa. Heitä oli yhteensä 11, heistä viisi oli ammatiltaan luokanopettajia, kaksi koulunkäynnin ohjaajia, kaksi rehtoria, erityisopettaja ja laaja-alainen erityisopettaja. Laadullisessa tutkimuksessa onkin tärkeää, että henkilöstö, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on laajasti kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Opinnäytetyömme tekijöinä meidän täytyi perehtyä tutkittavaan asiaan perin pohjin, jotta pystyimme toteuttamaan asiantuntevasti tutkimusta (Arene 2020). Tämä korostui eritoten, koska haastateltavamme eivät välttämättä tienneet aiheestamme ennalta laajasti. Jouduimme rajaamaan tutkimuksen aihetta aika paljon, jotta saimme kattavamman kokonaisuuden aiheistamme. Rajasimme alueellisen tutkimuksen kahteen kouluun, joissa olimme koulusosionomiharjoittelussa.

Tunnistimme, että saamamme tutkimustulokset saattoivat vaikuttaa eettisiin ratkaisuihimme. Toisaalta taas haastattelijoina opinnäytetyöhömme tekemämme ratkaisut voivat vaikuttaa eettisiin kantoihimme. Mahdollisten eettisten ongelmien etukäteen punnitseminen voi olla haastavampaa, mitä avoimempi tiedonkeruumenetelmä on. (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Korkeakouluopiskelijoina olemme sitoutuneet noudattamaan ammattikorkeakoulun asettamia tutkimuseettisiä ohjeita (Arene 2020). Hankimme opinnäytetyötämme varten kaikki tarvittavat tutkimusluvut Lappeenrannan opetustoimelta. Lisäksi täytimme LAB-ammattikorkeakoulun tietosuojailmoituksen, josta selviää tutkimusaineiston säilyttämisen periaatteet ja käytettävät tietosuojakäytännöt. Kuten empiirisessä analyysissä on tapana, häivytimme haastateltavien tunnistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018).

9 Haastatteluiden tulokset

9.1 Koulusosionomin työnkuva esiopetuksen ja alkuopetuksen näkökulmasta

Useat haastateltavistamme nostivat esille varhaisen puuttumisen heti alkuopetuksesta alkaen, jos oppilaalla tai oppilaan kotona havaitaan tuen tarvetta. Mitä aikaisemmassa vaiheessa haasteet havaitaan, sitä paremmin pystytään ennalta ehkäisemään isommat tuen tarpeet.

Esiopetukseen saattaa tulla lapsi, joka ei ole ollut aikaisemmin päiväkodissa. Tällöin kotona voi olla haasteita, mitkä eivät ole tulleet koskaan aiemmin esille. Kun koulusosionomi työskentelee esi- ja alkuopetuksessa lapsen kanssa, hän saattaa olla myös vanhempien puolelta matalankynnyksen väylä, jos tarvitaan enemmänkin tukea. Mitä aikaisemmin havaitaan tuen tarve, sitä paremmin pystytään antamaan tukea kotiin.

Ehkä 1. ja 2. luokkalaiset eivät osaa vielä samalla tavalla käyttää kuraattorin palveluita, miten isommat oppilaat osaavat.

Mitä nimenomaan alkuopetukseen tulee, niin yksi ylimääräinen aikuinen tasa-vertaisena kasvattajana, ohjaajana opettajan kanssa siellä luokassa. Ja sitten jos lapselle tulee jotakin tällaisia kokonaisuhyvinvointiin liittyviä pulmia, mitkä vaikuttavat myöskin koulunkäyntiin, viihtymiseen ja muuhun niin siinä koulusosionomi voisi ehkä enemmän ottaa vielä sitä vastuuta niiden taustojen ja muiden selvittämisessä. Koulusosionomi olisi se, joka pystyisi nopeasti selvittämään esimerkiksi kotioloista johtuvia ongelmia ja muuta.

9.2 Koulusosionomin työnkuvan tarve Lappeenrannan alueen kouluissa

Haastateltavat toivat esille Lappeenrannan alueen sosioekonomista näkökulmaa joka heijastuu koulumaailmaan erityisen tuen oppilasmäärän kasvuna. Vieraskielisten perheiden runsaus näkyy alueen kouluissa, jolloin myös kulttuurilliset törmäykset perheiden kanssa on mahdollisia ja ne tulee ottaa huomioon.

Mie sanosin et kaikilla on tarvetta. Jossakin voi olla alueella semmoinen tietty ryhmittymä, missä joskus tarvittaisiin enemmän ja onhan joskus tehty sosio-ekonominen tausta selvitys kouluilla ja sitten on annettu resursseja enemmän joillekin tietyille

.. palvelualueen näkökulmasta erityisen tuen oppilasmäärä on meillä aika huikea. On sosioekonomisesti heikoilla varusteilla ja heikosti toimeentulevia perheitä. On työttömyyttä ja vielä ei ole tietoa, miten koronan jälkeen tilanne näkyy alueella.

9.3 Toiveita koulusosionomin työnkuvalta

Yksi haastattelun tarkoituksista oli selvittää, millaisissa tehtävissä haastateltavat näkisivät koulusosionomin olevan parhaimmillaan ja tarpeellisimpana. Toiveita tulikin useita, vastauksista nousi selvästi esiin tarve koulusosionomin kiireettömälle läsnäololle. Esimerkiksi koulupäivän aikana opettajalla on rajallinen määrä aikaa olla yhteydessä yhden oppilaan kotiin, kun luokassa on muut oppilaat, jotka tarvitsevat myös opetusta. Kun koululla on aikuinen esimerkiksi koulusosionomi, jolla ei ole sidottua aikaa joka tunnille hän pystyisi tarvittaessa irtoamaan ja hoitaa oppilaan asioita kotiin päin. Kuviossa 3 kuvaamme vastauksista nousseita toiveita, joihin koulusosionomin työnkuvalla pystyttäisi vastaamaan.

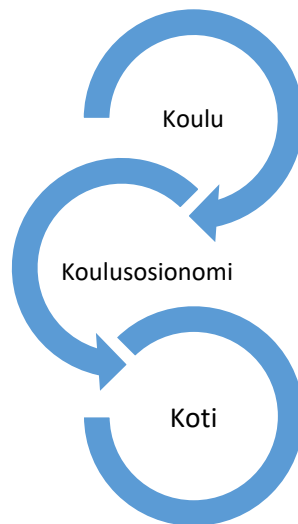
Kuvio 3. Koulusosionomin työnkuvan toiveita

Sitä aikuista siihen luokkaan, läsnäoloa ja just nimenomaan niitten kokonaisvaltaisten hyvinvointiin liittyvien asioiden näkemistä ja niihin puuttumista. Sitten mahdollisesti luokanopettaja kanssa yhteistyössä elikkä sellaiset asiat mihin meillä koulussa ei jää yhen opettajan toimesta aikaa, niin sellaisiin asioihin puuttuminen.

Miusta sen pitäisi olla sitten jatkuvasti läsnä ja esimerkiksi, jos vaikka minun luokalla olisi joku oppilas, jolla tulee jotakin hyvin kokonaisvaltaista pulmaa oman käytöksen, oppimisen ja muun kanssa. Silloin sosionomi jämähtäisi siihen luokkaan ja katottas sitä tilannetta pitkällä prosessilla. Opettaja saisi kumppanin siihen, että mitähän tässä hommassa nähdään? Mitä sinä näet mitä minä näen ja sitten vaikka yhdessä otettaisi sinne kotia yhteyttä.

Yleisopetuksessakin on lapsia, jotka kaipaavat henkilöä työskentelemään sinne perheeseen. Esimerkiksi kiusaamistilanteisiin, että oppilas selviää koulupäivän, ettei kiusaa, tai tulisi kiusatuksi. Myös koronan myötä nousevat lasten ja nuorten mielenterveysongelmat huolestuttavat, että pahoinvoivia lapsia on tälläkin hetkellä paljon. Syrjäytymisen ehkäisy voisi olla sosionomin työtä myöskin.

Useampi haastateltava toivoi koulusosionomin toimivan linkkinä koulun ja kodin välillä, sillä opettajilla ei jää siihen riittävästi aikaa. He näkevät, että tiivis yhteistyö kodin ja koulun välillä mahdollistaa tarvittaessa varhaisentuen (Kuvio 4).

Kuvio 4. Koulusosionomin tuki oppilaalle

Että olisi joku semmoinen linkki sinne kotiin. Joskus tuntuu, että siihen tarvitaan joku muu, kun se opettaja, vanhemmat selkeästi kokee, että opettajalla on se tietty rooli. Ja jos sitten tässä opettajan roolissa mennään hirveesti sinne kotiasioihin puuttumaan, niin siinä on sellanen vaarallinen kynnyks meidänkin

kannalta. Se, että tähän kynnykseen saataisiin semmonen pehmeä matto eli te, jotka auttais sitten tätä asiaa eteenpäin. Ja teillä ois sitten ihan oman koulutuksenkin kannalta jo pikkusen eri kulmaa, näkökulmaa siihen.

Lapsi, kun tulee kouluun niin opettajalla ja koulun henkilökunnalla on rajallinen mahdollisuus kommunikoida kotiin. Se on joko koulupäivää ennen tai sen jälkeen. Koulusosionomilla voisi olla mahdollisuus tässä olla se väylä koulun ja kodin välille. Tällöin koulu tai päiväkotinäyttäytyisi inhimillisempänä paikkana lapselle ja hänen vanhemmilleen. Ja se tarkoittaa hyvinkin voimakasta yhteistyötä kotiin päin.

Haastateltavat toivoivat myös, että koulusosionomi tuntisi mahdollisimman hyvin oppilasryhmän ja sen oppilasmateriaalin. Ajatuksia jakoi, koulusosionomin työnkuvan määrittäminen ja kuinka tarkasti se tulisi rajata.

Ensimmäinen toive olisi, että koulusosionomi integroituisi kouluun ja tiimiin. Se on haasteellista, koska tällä kentällä on tekijöitä. En toivoisi ehkä, että työ määritellään todella tarkasti, että mikä kuuluu koulusosionomille ja mikä jollekin toiselle. Vaan, että koulussa olisi henkilö, jolla olisi sitoutumatonta aikaa ja vapautta tehdä asioita. Löytää itse toimenkuvaansa. Tällä hetkellä on todella iso haaste ja ongelma koulupudokkaat ja lapset, jotka eivät tule kouluun. Kaikki työntekijät, jotka ovat koululla jo pyörineet ovat yrittäneet, mutta eivät ole saaneet lapsia takaisin kouluun. Olisiko koulusosionomilla tähän annettavaa?

Voisiko koulusosionomi seurata lasten työskentelyä ja olemista oppitunneilla, niin sitten osaisi pitää kaverikerhoja. Kuraattori tällä hetkellä, kun pitää kaverikerhoa, niin opettaja kertoo lapsista, että nämä ja nämä tarvitsevat harjoitusta ja sitten kuraattori tulee ihan ulkopuolisena. Toimiiko se materiaali sitten juuri näiden oppilaiden kanssa, kun ei ole kuraattori itse tehnyt havainnointia lapsista. Jos luokassa olisi se sosionomi, joka pyörii jo valmiiksi oppilaiden kanssa, niin hän pystyisi paremmin havainnoida tilannetta ja suunnittelemaan juuri sille ryhmälle sopivan ohjelman esimerkiksi kaveritaitojen harjoitteluun. Ja miksei tietysti sitten kun yksittäisellä oppilaalla tulee haasteita oman mielenterveyden tai muun tällaisen asian suhteen mitä nyt ei heti päästä ehkä just oikeaan paikkaan ohjaamaan niin miksei sellaisessakin koulusosionomilla

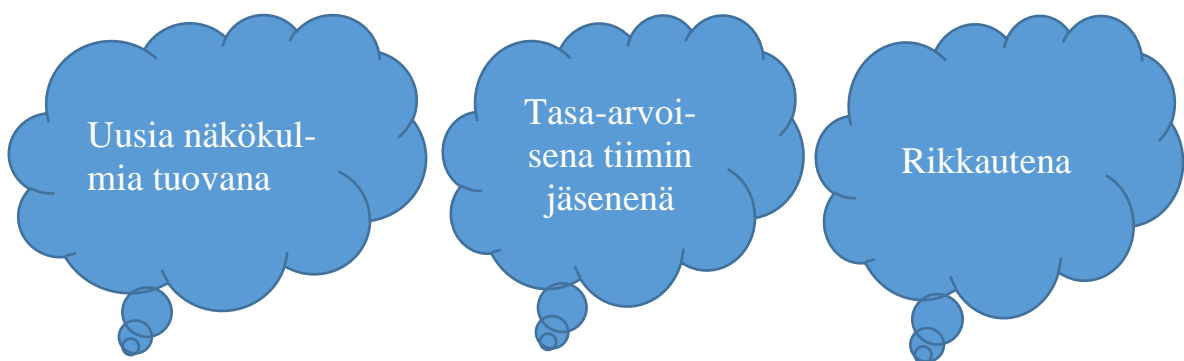
olisi oma tehtävänsä. Ikä ja lapsen identiteetin rakentuminen ja vaikeudet oman itsensä kanssa ehkä sen kasvun tukeminen.

Haastatteluissa nousi esiin konkreettisen tilan ja rauhan tarve. Opetushenkilöstö pohti, kuinka koulusosionomin voisi tavoittaa, jos hän on esimerkiksi toisessa luokassa, kun omanluokan oppilas tarvitsisi juuri koulusosionomin läsnäoloa. Työnkuvan rajaamiselle ja selkeyttämiselle on selvästi tarvetta.

Olisi hyvä, jos koulusosionomilla olisi oma tila tai huone. Siellä olisi säkki-tuoleja ja penkkejä, kun opettaja näkee oppilaan, joka ei ole nukkunut kunnolla edellisenä yönä, hän voisi ohjata oppilaan tulemaan koulusosionomin tilaan lepäämään. Jos koulusosionomin työnkuva ei olisi sidoksissa niin kovin aikaan, niin oppilaat voisivat tulla lepäämään sinne koulusosionomin tilaan, eikä se haittaisi siellä, jos pieni oppilasporukka harjoittelisi siinä sosiaalisia taitoja.

9.4 Yhteistyö koulusosionomin kanssa

Kuviossa 5 avaamme, millaisena opetushenkilöstön jäsenet näkevät työskentelyn koulusosionomin kanssa. Kaikki haastateltavat kokivat mahdollisuuden työskennellä koulusosionomin kanssa mielekkäänä ja uutta näkökulmaa tuovana. Toki tiivisyhteistyö eri ammattikuntien välillä vaatii myös sopeutumista. Kouluviihtyvyyteen koulusosionomi pystyisi vaikuttamaan esimerkiksi siten, että oppilaalla, jolla on vaikeuksia keskittyä tunnilla, koulusosionomi voisi viedä opiskelemaan toiseen tilaan ja näin ollen luokkaan saadaan parempi työrauha kaikille. Kun työryhmässä on useita eri ammattikunnan ammattilaisia, jokainen pystyy tiimissä toimimaan paremmin omien vahvuuksien mukaan.

Kuvio 5. Näkökulmia koulusosionomin kanssa työskentelyyn

Rikkautena. Tieto puuttua tilanteisiin ihan eri tavalla kuin opettajalla. Myös tiimissä jakaa sitä tietoa. Että koulusosionomi, kun tulee ratkomaan sosiaalisten

tilanteiden haasteita, niin myös keskustelee muiden tiimin jäsenten kanssa asiasta. Myös se, että muiden aikuisten on ehkä pystyttävä muuttamaan työskentelyä, jos ryhmässä on pahoin voiva lapsi.

Odotetaan innolla, että saataisiin koulusosionomi työtiimiin mukaan. Tiimissä jaetaan lapsista vastuuta, niin tiimiin olisi helppo jopa saada uusi työntekijä. on paljon vaikeista ja haastavista oloista tulevia lapsia.

10 Johtopäätökset

Vastauksista nousi esiin, että lapsilla on moniulotteisia sosiaalisia haasteita, joihin kaivataan lisää tukea sosiaalialan ammattilaisilta. Moni haastateltavista kaipasi sosiaalialan ammattilasta luokkaan havainnoimaan lasten arkea ja näin tuomaan uutta näkökulmaa sekä mahdollisia uusia toimintamalleja käytäntöön.

Koulu on loistava paikka ennaltaehkäisevälle työlle, sillä se on luontainen ja arkinen tila lapsille. Koulu ympäristönä tarjoaa oivan mahdollisuuden kohdata lasten haasteita juuri siinä hetkessä, joissa haasteet mahdollisesti esiintyvät. Näin haasteisiin on tehokkaampaa vastata heti, jolloin ennaltaehkäisevä työskentelyote korostuu.

Haastatteluissa korostui koulusosionomin työnkuvan joustavuus ja helposti lähestyttävyyttä. Opetushenkilöstö näkee tärkeänä, että koulusosionomi voi jäädä selvittämään ristiriitatilanteita, joita esiintyy päivän aikana. Esimerkiksi välitunnilla sattuneiden tilanteiden selvittely ja tunteiden käsittely nähdään koulusosionomin työnkuvaan sopivana, jolloin opettaja pystyy aloittamaan seuraavan oppitunnin opetuksen ilman viivästystä.

Haastateltavat näkevät koulusosionomin mahdollistavan matalankynnyksen yhteys huoltajiin ja perheisiin. Koulusosionomi toimii myös linkkinä sosiaalitoimen ja kodin välillä. Tämän uskotaan helpottavan tuen vastaanottamista.

Koulusosionomin on se, joka pystyy miettimään, että mitä eri tahoja kenties voidaan ottaa mukaan vaikka sen lapsen auttamiseksi ja nimenomaan olla vaikka linkkinä sinne kotiinpäinkin enemmän.

Haastatteluiden mukaan koulusosionomin ydintehtävinä nähdään kaveri- ja tunnetaitojen vahvistaminen, kiusaamisen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy, ristiriitoihin puuttuminen, läsnä oleva aikuinen. Nämä tehtävät kuuluvat myös koulukuraattorille, mutta koulukuraattorit ovat ylityöllistettyjä ja aikaa esimerkiksi luokassa läsnäololle haastatteluiden mukaan ei juuri jää.

Työnkuvan selkeyttäminen ja sen esille tuominen nähdään tärkeänä. Työnkuvan toivotaan tuovan tehokkaampi mahdollisuus puuttua mahdollisiin haasteisiin varhaisessa vaiheessa, ja näin tarjota mahdollisuus tarvittavaan tukeen ennen kuin tilanne mahdollisesti eskaloituu. Yhteistyö koulusosionomin kanssa nähdään mielekkäänä ja rikastuttavana. Yhteistyötä odotetaan jo innolla.

Nyt vaan ootellaan millon työ sit tuutte, ens viikolla vai toukokuussa?

11 Pohdinta

Kiinnostus koulusosionomin työnkuvaan meillä heräsi toisen opintovuoden aikana, ja siitä asti olemme asiaan perehtyneet. Opinnäytetyön aihe oli siis meille melko selkeä valinta sillä aiheen tuoma yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuus motivoi meitä. Haasteen asetti opintojen suuntaus varhaiskasvatuksen opettajaksi, jolloin opinnäytetyönaihetta tuli rajata alle 8 -vuotiaisiin lapsiin.

Aiheena koulusosionomin työnkuvan tarve Lappeenrannan alueella on ajankohtainen sillä työnkuvan tarvetta ei olla Lappeenrannassa tutkittu aiemmin. Tästä johtuen halusimme tehdä opinnäytetyön, jolla voisimme selvittää työnkuvan tarvetta. Pohdimme kuinka voimme osaltamme olla vaikuttamassa työnkuvan tuomisessa Lappeenrantaan. Tutustuimme työnkuvaan huolellisesti, jotta pystyimme toteuttamaan harjoittelut koulusosionomin työtehtävissä yhteistyökouluilla. Harjoittelut toimivat esimerkkeinä yhteistyökouluille, kuinka koulusosionomin työnkuva voisi mahdollisesti toimia Lappeenrannan kouluilla, sillä heillä ei ollut juurikaan aiempaa tietoa koulusosionomin työnkuvasta.

Koulusosionomin työ painottuu ennaltaehkäisevyyteen, jolloin sen tulokset eivät näy saman tien ja työnkuvan tuloksellisuuden mittaaminen on haastavaa sekä aikaa vievää. Kuitenkin ennaltaehkäisevätyö on kustannustehokkaampaa kuin korjaavatyö. Yhden syrjäytyneen nuoren katsotaan maksavan yhteiskunnalle 20 000 € vuodessa. Mikäli koulusosionomi pystyisi ennaltaehkäisemään työllään kolmen nuoren syrjäytymisen, tällä palkattaisiin kaksi koulusosionomina vuodeksi.

Halusimme mahdollisimman monialaisen ja keskustelua herättävän ryhmähaastattelun, joten kutsuimme haastatteluun opetushenkilöstön jäseniä, jotka koostuivat rehtoreista, luokanopettajista, koulunkäynnin ohjaajista, erityisopettajasta ja laaja-alaisesta erityisopettajasta. Päädyimme näin Fokus-ryhmähaastatteluun, jotta saisimme aiheeseen monta eri näkökulmaa.

Haastatteluiden tulokset vahvistivat meille jo syntynyttä käsitystä työnkuvan tarpeellisuudesta alueellamme. Kukaan ei tyrmännyt ja kaikista vastauksista nousi vahvasti esiin, että tarvetta koulusosionomeille on. Koulusosionomin työnkuva nähtiin hyvinkin samanlaisena kuin olimme itse sitä havainnoineet harjoitteluidemme aikana. Tähän voi toki vaikuttaa, että meidän harjoittelumme toimivat haastateltavien aiempaan tietona työnkuvasta.

Kouluilla on selvä tarve sosiaalialan ammattilaisille, sillä tällä hetkellä oppitunneista menee paljon aikaa siihen, että opettaja selvittelee esim. välitunneilla sattuneita ristiriitoja. Myös moni perhe kaipaa tukea vanhemmuuteen ja arjen haasteisiin koululta, muttei opettajalla välttämättä ole aikaa tai haasteeseen vaadittavaa tietotaitoa, joka taas sosionomeilta löytyy.

Lappeenrannassa yläkouluilla työskentelee koulun nuorisotyöntekijöitä, alakouluista ei tois-
taiseksi työskentele sosiaalialan ammattilaisia kuraattoreiden lisäksi. Näemmekin kou-
lusosionomin työnkuvalle tarvetta etenkin alakouluissa. Siirtymäprosessissa varhaiskasva-
tuksesta kouluun on havaittavissa paljon tuen tarpeita. Tuen tarpeiden tunnistaminen ja nii-
hin vastaaminen on mielestämme ensiarvoisen tärkeää, jottei tilanteet pääse kriisiytymään.
Koulusosionomin työnkuvassa korostuu yhteistyö perheiden kanssa, kun yhteistyö on vas-
tavuoroista, myös haasteiden takana olevat syyt ovat helpompi selvittää ja löytää niihin yh-
dessä sopiva tukimuoto. Toisiaan arvostava ja kunnioittava ilmapiiri on todella tärkeää on-
nistuneen yhteistyön saavuttamiseksi.

Aiemmista tutkimuksista käy ilmi, että kouluissa työskentelevillä sosionomeilla on laaja kir-
jontyönimekkeitä, kuten koulusosionomi, koulun perheohjaaja, sosiaaliohjaaja ja nuoriso-
ohjaaja. Myös esimiehisten ammattinimikkeissä on kaupunki kohtaisia eroja. Esimies voi
olla esimerkiksi rehtori, perhetyön päällikkö tai opetuspäällikkö. Näemmekin tärkeänä, että
työnkuva saataisiin selkiytettyä ja näin vakiinnutettua osaksi koulujen henkilökuntaa. Nimik-
keestä tulisi tulla selkeästi esiin sosionomin koulutustausta.

Opinnäytetyön tekeminen ja aiheen syvempi tarkastelu on tuonut meille paljon uutta tietoa
ja mahdollisuuden kehittyä tulevina ammattilaisina. Kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli opet-
tavainen ja kasvattava kokemus, joka on myös työllistänyt meitä. Korona aika on tuonut
omat haasteensa niin opinnäytetyöhön kuin yhteiskunnassa nouseviin suuriin haasteisiin.
Aihetta on varmasti tarvetta tutkia ja kehittää jatkossakin sillä syrjäytymisen riski on kohon-
nut korona aikana. Jatkotutkimuksille on varmasti tarvetta niin eri ammattikuntien työnku-
vien selkeyttämisen saralla kuin koronan jälkeisten tarpeiden osalta.

Lähteet

- Ahonen, T & Matilainen, T. 2019. Oppilashuollon näkemyksiä koulusosionomien työnkuvasta ja vakiintumisen haasteista. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosionomi. Opinnäytetyö
- Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 1.6.2021. Saatavissa <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset>
- DIAK. 2016. Osaamisvaatimukset. AMK Sosionomi. Viitattu 11.6.2021. Saatavissa <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjaus lähtökohtia ja käytäntöjä. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Hietanen, A. 2021. Koulusosionomin työn tarvekartoitus koulukuraattoreiden näkökulmasta. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosionomi. Opinnäytetyö.
- Hujala, E & Turja, L. 2017 Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. Jyväskylä
- Jokinen, S. 2020. Koulusosionomi osana yhteisöä. LAB- ammattikorkeakoulu. Sosionomi. Opinnäytetyö.
- Kangasniemi, V. 2020. "Joku viisas tän on keksiny". Kuntoutuksen ohjaaja. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.
- Lahtinen, N. 2021. Koulutuspolitiikan ajankohtaiskatsaus. OAJ Uusimaa Yhteisopettajakoulutus. Viitattu 6.8.2021. Saatavissa <https://slidetodoc.com/oaj-uusimaa-yhteisopettajakoulutus-koulutuspolitiikan-ajankohtaiskatsaus-nina-lahtinen-koulutusasiainplick/>
- Laki sosiaalihuollon ammattilaisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Annettu Helsingissä 28.4.2005.
- Miettinen H, & Raassina, E. 2016. Ennaltaehkäisevää sosiaalityötä koulussa: Koulusosionomi kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Nieminen, S & Turunen, J. 2015. Koulusosionomi oppilaan äänen kuulijana. Tampereen Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- OAJ. 2020. Arjessa. Oppilaan tuki. Yhteistyö kodin kanssa. Viitattu 3.9.2021. Saatavissa <https://www.oaj.fi/arjessa/yhteistyö-kodin-kanssa/>
- Opetushallitus. 2021a. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Viitattu 1.9.2021. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>
- Opetushallitus. 2021b. Koulun toimintakulttuuri luo perustan kodin ja koulun yhteistyölle. Viitattu 3.9.2021. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kodin-ja-koulun-yhteistyö>

Opetushallitus 2013. Päiväkodista peruskouluun. Raportit ja selvitykset 2013:17. Viitattu 14.6.2021. Saatavissa https://peda.net/joensuu/jsv1/vinkkipankki/asl/kk/siirtym%C3%A4t:file/download/a890da166d091718c69bc7606865ee17c99c12e7/154485_pai vakodista_peruskouluun_2.pdf

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Viitattu 11.6.2021. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Viitattu 25.8.2021. Saatavissa <https://minedu.fi/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilu>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Oppimaa. Lapsilähtöinen hyvinvointimallin ohjeet. Viitattu 31.8.2021 Saatavissa <https://www.oppimaa.fi/oppitunti/lapsilahtoisien-hyvinvointimallin-ohjeet-2/>

Paananen, R. 2018. Katse näkymättömiin nuoriin. Dialogi. Diakonia ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.6.2021.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96.4.Painos. Helsinki. Opetushallitus.

Saviluoto, A & Toropainen, K. 2021. HundrED. Inklusiivinen opetus. Viitattu 1.9.2021. <https://hundred.org/en/innovations/inklusiivinen-opetus#8a9ddb24>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Talentia. 2018. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Puna-MustaOy.

Talentia-lehti 5/2018. Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. Viitattu 14.6.2021. Saatavissa <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>

THL. 2019. Kouluterveyskysely. Aluevertailu, perusopetus 4. ja 5. luokka. THL. Viitattu 1.9.2021 Saatavissa https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_aluevertailu2

THL. 2021. Nuorten hyvinvointi ja terveys. Viitattu 1.9.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-hyvinvointi>

Tietoarkisto. Viitattu 8.8.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/>

Tilastokeskus. 2020. Menetelmät. Fokusryhmähaastattelu. Viitattu 14.6.2021. Saatavissa <https://www.stat.fi/tup/lomaketiimi/menetelmat.html>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: uudistettulaitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. E-kirja

Turku 2018. Syrjäytyminen saattaa alkaa jo varhaislapsuudessa. Viitattu 14.6.2021. Saatavissa https://www.turku.fi/uutinen/2018-10-05_syrjaytyminen-saattaa-alkaa-jo-varhaislapsuudessa

Törrö, J. 2018. Mikä ihmeen koulusosionomi?. Tampereen Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Liite 1 Saatekirje

Tarvitaanko myö koulusosionomia?

Hyvä oppilashuollon/opetushenkilöstön työntekijä,
Olemme sosionomiopiskelijoita Lab-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyömme koulusosionomin työnkuvasta ja sen tarpeellisuudesta Lappeenrannan alueen kouluissa. Haastattelumme tarkoituksena on selvittää, millaisena näette koulusosionomin työnkuvan ja kuinka te näette työnkuvan mukaisen toiminnan tarpeellisuuden alueen kouluissa. Haastattelun tuloksia käytetään opinnäytetyössämme tutkimuksen aineistona. Haastattelu toteutetaan yhteistyössä Lappeenrannan kaupungin opetustoimen kanssa.

Tutkimusmenetelmänä käytämme Fokus-haastattelua, joka koostuu moniammatillisesta asiantuntijaryhmästä. Valitsimme Fokus-haastattelun, jotta saamme mahdollisimman monipuolista ja asiantuntevaa tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelun monipuolisella ja laadukkaalla tutkimuksella on mahdollista tuottaa tärkeää tietoa koulusosionomin työnkuvasta.

Haastattelun runkona toimii neljä pääteemaa. Haastattelun kesto määräytyy keskustelun laajuudesta. Haastattelun arvioitu kesto n. 1 tunti. Haastattelu nauhoitetaan. Tuloksia käsitellään luottamuksellisesti. Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista.

Vastaamme mielellämme kysymyksiinne haastatteluun liittyen sähköpostitse.
maiya.hauska@student.lab.fi & nico.pekonen@student.lab.fi

Kiitos jo etukäteen ajastanne.
Ystävällisin terveisin,
Maija Hauska & Nico Pekonen

Liite 2 Haastattelun runko

Tämä meidän Fokus-haastattelumme koostuu 4 pääteemasta, jotka ovat:

Millaisena näet koulusosionomin työnkuvan esiopetuksen ja alkuopetuksen näkökulmasta?

Millaisena näet koulusosionomin työnkuvan tarpeen Lappeenrannan alueen kouluissa?

Mitä toivoisit koulusosionomin työnkuvalta?

Millaisena näet mahdollisuuden työskennellä yhteistyössä koulusosionomin kanssa?

Liite 3 Koulusosionomi posteri

